

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक

४२०/१७ (४७८)

ग्रंथ नाम

कथ कल्पतरु

विषय

कुरुपुराणे

ज्ञाने

४२

(१)

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसच्चिदानंदाय नमः ॥ अणि प्रबलं
॥ द्वितीयकले ॥ जे ये पंगीतानिधान देखिले ॥ की खे प्रे चितक
॥ ले ॥ साचा सारि खें ॥ १ ॥ आधीच विवेकाचि नोष्टी ॥ वरि प्रति
॥ पादी श्रीरक्षा जगजेवी ॥ वरि सति राजकीरिटी ॥ पूसत
॥ से ॥ २ ॥ जे सापंचम आळापसु गंधा ॥ की परिमळ अति सु
॥ स्वाद ॥ तला जाला विनोद ॥ बघे चांगई ॥ ३ ॥ कैसी आग
॥ लीक देवांची ॥ जे गंगा जाडली अमृतोची ॥ हो का जत
॥ पें श्रोतयांची ॥ फळासि आली ॥ ४ ॥ आतां इंद्रिय जात आ
॥ घवें ॥ साही श्रवणाचे घरी रिघावें ॥ मग संवाद सुख जा
॥ गावे ॥ गीतारव्यह ॥ ५ ॥ हा अतिसो अति प्रसंगें ॥ सोडुनि

(2)

॥ कथाचिसंगे ॥ जें वरुणाजुन संगे ॥ बोलत असती ॥ ६ ॥ तेवे
॥ लेसंजयो राया तें हसणे ॥ अजुन आधिष्ठित देवगुणे ॥
॥ जे अतिप्रीति नारायणे ॥ बोलत वसे ॥ ७ ॥ देवी लक्ष्मी
॥ येतुली जवळिक ॥ परिते ही नेणे या प्रेमाचें सुरव ॥ आ
॥ जिवरुणा श्रेहाचें बीक ॥ यया तें आथी ॥ ८ ॥ सनकादिका
॥ चिया आशा ॥ वादिने लिये अतिकीरव हुव सा ॥ ति
॥ यायेणे मानेयशा ॥ येती चिना ॥ ९ ॥ यया जगदीश्वराचें
॥ प्रेम ॥ येथें दिसतसे निरापम ॥ कै संपार्थ लोकोत्तम ॥ पुण्य
॥ कैलें ॥ १० ॥ हो कांयया चिया प्रीति ॥ हा अमूर्त आला व्यक्ती ॥
॥ मग येक वंकीचि स्थिती ॥ आवउतसे ॥ ११ ॥ यक वंही हायो

मनु आपण जन्मिली ॥ मग इस का सि उ प दो सली ॥ ऐसी पंर पंरा वि
स्तारली ॥ अनाद्य हे ॥ १५ ॥

(2A) ॥ गियां मांडळी ॥ वेदार्थ सि ना कळे ॥ जेथें व्या नाचे उळे ॥ पाव
॥ ती बा ॥ १५ ॥ तो हा स्व रूप ॥ आदि निष्कृष्ट गुण च या दिले प ॥
॥ जेथें नाहीं ॥ १६ ॥ हा त्रैलोक्य पटाची घडी ॥ अकाराची पेल
॥ घडी ॥ परिके सी ययाची आवडी ॥ अमृत रत्ना असे ॥ १७ ॥
॥ श्लोक ॥ श्री भगवानुवाच ॥ इमं ब्रह्म स्वतः योगो योक्तवानह
॥ मव्ययं ॥ विवस्वान्मनेन ब्राह्मणं पुरिष्वाकं वेदं ब्रवीत ॥ १८ ॥ मग रीका
॥ ह्यणे पांडु सुता ॥ हा योग जोला वेंव स्वता ॥ कथिला परिते
॥ वार्ता ॥ बहु वां दिवसांची ॥ १९ ॥ मग तेणे वेंव स्वतें रवी ॥ हेयो
॥ गथ स्थिति अचवी ॥ निरापीली बरवी ॥ मनु प्रती ॥ २० ॥ श्लो
॥ क ॥ एवं पंर पंरा प्राप्ति मं राजर्षयो विदुः ॥ सकाले नेह म

(3)

॥ हतायोगेनष्टः परंतप ॥ २ ॥ टीका ॥ मग आपी कही यया योग ते ॥
॥ राजहृषी जाले पावते ॥ ते युनि आतां संसरतें ॥ नेणिजे ॥ १८ ॥
॥ जया प्राणिया कामी रुस ॥ देहा चिवरि आदरु ॥ बहुत करुनि
॥ विसरु ॥ आत्महिताचा ॥ १९ ॥ नयिली आस्था बुद्धी ॥ विषय
॥ सुखाची परमावधी ॥ जीवने सीतपाधी ॥ आवडे लोकां ॥
॥ २० ॥ यहुवीत ही खवणी याचा गावी ॥ पाटा उंवे काय करावी ॥
॥ सांगे जाति अंधारवी ॥ काज काय ॥ २१ ॥ काय बहिरियाचि
॥ आस्थानी ॥ कवणुगीता ते मानी ॥ की कोल्लिया चांदिणी ॥ आ
॥ वडीत पजे ॥ २२ ॥ पेंचंद्रोदया आरुते ॥ जयाचे डोले फुटत
॥ असते ॥ तेक उळे चंद्राते ॥ नोळखती केवी ॥ २३ ॥ ॥ ॥

ऐसें जगधांधेसिः लोटलें वरुगानवरुत्रो सिः ॥ तारि ० ३ ॥
 लीके सिः हंरावरुषी सी पुसत ॥ १६ ॥ मगरुषी सां मेराया पासा ॥
 लीकराया दंडकारण्यासी ॥ नारदें विस्मादिपासीः माहा मेरुसिवा
 जीले ॥ १७ ॥ चराचरासिआधारः स्वयंजालामाहा मेरु ॥ मेरुह
 जीपर्वतसधरः आणी वयोतअसे पा ॥ १८ ॥ ऐसिचै कोणीयांना
 रदोक्तीः मेरुचियास्यर्धा स्त्रीति ॥ रं दुनियां सुवर्ग गतिः विस्मादीउ
 र्धपांश्चवादीनला ॥ १९ ॥ राही लेत्याहास्यधाकारः राही ले स्वधर्म
 कर्माचार ॥ राही ले जपत पविचारः रवीचंद्रनुगवति ॥ २० ॥ लोप
 लेत्याहास्यधाकारः मरोटे कले देवपीतर ॥ शुभे तळमळति रुषे
 श्वरः संध्ये विनआहारसे उं नये ॥ २१ ॥ गोधणे राणां नवजातिः वछें
 ह मरडाहां पति ॥ आकांत माडिलात्री जगतिः विंस्यादिअगस्तीउ
 गवो नेदी ॥ २२ ॥ मगरुषे श्वरं मृयाप्रतिः नवचेगा-रुणें सांग
 ति ॥ तेकांती न्ही देवविचारितिः जे दक्षणे अगस्ती पाठवावा ॥ २३ ॥

(4)

वी

मगदेवविणतीअगस्तीसीःतु म्हीत्यजुनि यांवारानसि॥
निजवावयावीस्याद्रीसिःसी अदसणोतुम्हीजावे॥२॥ नमु
नियांविंस्यादिःतोनिजवावाएणीवरि॥ अहोरात्रवाहतेक
दिःरात्रीसूर्यमोकका मारु॥३॥ घोरपुंण्यहोइलरुषीःदेव
पीतरपावतित्सीसि॥४॥ मणचालवितीस्वधर्मसीःहे
उजणसीसामर्थअसे॥५॥ उंसीसामर्थेवाणांविंकितीः
आमणेप्रात्रीलआपापति॥ वीस्याद्रीवापुडेतेकितीःप
रोपकारार्थीतुवांजावे॥६॥ पुडनिनकरिउथांणःतैसाविं
स्याद्रीनेमुण॥ संस्थापावेदेवधाम्णःदक्षीणोगमपा
तुवांकिजे॥७॥ ऐसेंऐकोणदिवाचेवचणःआणीजा
णोणीनारदायेववण॥ मगवसवावयादंडका॥८॥

५६३

५६३

स्त्रीस्त्रीगमनदक्षणेस्त्री॥३८॥ नैकरायापरिस्त्री॥
 गमनकोणगति॥ ते अलोलीकविसतिः सविस्तरतुजप्रातः
 सांगेन॥३९॥ तेने प्रजेन्योदके संमध्यः सवेचेडनि अमोघ
 सुरकार्यसाधाव्यासांगः आलासवेगविस्फादिपासी॥४०॥
 रेकरायाचुडामणीः अगस्तीवेगेतेथेदेखोणी॥ विस्फादि
 दिवे लोटांगणी॥ येथोनीपुजणीपुसताहोये॥४१॥ तरि
 कोणवार्ताउत्तरेसिः तेमनसागा माहारुषी॥ आणीतुं
 येथुणीकेउताजासीः तेहानिअयेसिमजसांग॥४२॥
 कोण्याधरुणीअपेक्षेसीः तुंआलासिमजपासिं॥ ते
 म्यादिधलेनिअयेसीः फुलोनि सासी जाकदिधली
 ॥४३॥ मगसाउत्तरेविवार्ताः अगस्तीनेसांगीतलीगा

(5)

नृपनाथा॥ तेही तुजमीं आं तां यथार्तता सांगे न॥ ३५॥
तरिविंश्यादितु सा प्रतापः ऐकोणी येरु सिद्ध हं कं प॥ =
स्तरां सुरा अतिसंतापः ऐसें तु संस्वर पन्नातिशेष्ट ॥ ३६॥
पाहातां प्रधीमासादिः विंश्यादितु क्षीयोरि॥ बांणीजे
गास्तरा सुरिंः तु क्षीयोरि येरु न वे॥ ३७॥ ऐसें ऐको
णी वचनः येरु उल्हासे सापन॥ पुडितिया लिलोटां-
गणः प्रस्तकी चरण वंदिते ॥ ३८॥ जेतुं आलासि सा
ग्य करिः तरितुं गमन कोठ वरिः ते मज सांगा वे नि
धारिः असादरं पुसी ले ॥ ३९॥ दक्षणा तिर्थ यात्रा नि
धानः करावया मिकरितो गमना॥ तरि मज यावे दानः
अधराये न करुणी ॥ ४०॥ तु क्षीनि धारितां यो

कव्यतरु (5A)

१६

वाडीचंद्रसूर्या उपरि ॥ मजनवेंधवे ते श्वरिः
गमनार्थ ॥ ४१ ॥ ऐसे पै कोणि बचनः विख्याडी न क
येन ॥ जवमिये दक्षणे हुनः तववरि उहान नु करावे ॥ ४२
तिर्थे करु निर्माये मागुताः तववरि हुवानु हावे रे पर्वता ॥ ये
सी मागवे धें न्यामकताः करु निरुपनाथा तो गेला ॥ ४३ ॥ म
गर विचंद्रा विपहीली वाटः ही न देवांचे नु कले कए ॥ दिन
मान वाहे पएः दिघली वाट विख्याडी नें ॥ ४४ ॥ अगस्ती हो
तां विआगमणः फट्टुया पगेला पळोन ॥ देवे वसत्राला
प्रजंन्यः हरण धान्ये वाढले ॥ ४५ ॥ मग तेणे ही मायला
पासीः मागे ॥ को येतले सर्वां बिजांसि ॥ तें फोकी नां पृथ्वी
सिः तेणे दक्षवल्ली हरण जाले ॥ ४६ ॥ वाहति सरिता ये वा
यः पं प्रोत्फुली उर्णतडाग ॥ ननापक्षी कुळें अने गः गजसो ह
मग त्रिउताति ॥ ४७ ॥

(6)

तरिया अगस्तीसर्वे रूषीः जाले दंडकारं ल्ये वासी ॥ मगउत्त
रे त्या आनु निजणां सीः दंडकारं ल्या सी वसवी ले ॥ ४८ ॥
दक्षणा देसी भुमी काः जलो निपांठ त्या जाली या देखा ॥ प
रिउत्त रे सी ऐकाः पांठ रिही नो ही कवने ही गां वि ॥ ४९ ॥ ऐस
दंडा पे दंडकार ल्येः तुज सांगी तिले कथन ॥ तरि हे पविरो
न रिं नीरो पणः असे आणी रा माये नि ॥ ५० ॥ तव मृणो परिही
तिः दंडकारं ल्य मज कळ ले वे मुर्ति ॥ परि आणी रव ये क
चित्तिः आठ वले असे ॥ ५१ ॥ तरि आ वण वद्य अम वास्ये सि
श्रीया लिही निपी हो दिया सि ॥ हे कथन जी रूषीः सांगे म
ज ॥ ५२ ॥ मग मृणो वे संपाये नः परिसगा रा या व वण ॥ त
रि र विहा वि वृष्णः धर्म के ला श्री कृष्णा सी ॥ ५३ ॥ तरि श्री
या मस्य वृष्णा या अस तिः सां चिको ने वने वा क के रा रति
हे सांगे वें श्री पतिः विस्तरणी यां ॥ ५४ ॥ म

५६५

५६५

कल्यांतरू॥ (6A)

१६

तिः श्रावणी ज्ञा मा वास्ये सि पी ठो राज्या पुर्ज
कल्यान होये संततिः तव धर्म प्रकाश के ला ॥ ५५ ॥ तार प
ठो रा फणी जे कार्यः हं वत के से आहे ॥ आणी पूर्व को ने के
ले हेः ते सा ग देव रा या ॥ ५६ ॥ मग देव असे सा गतः पुर्वि
कृतो युग आंत ॥ सुमंत ना मे दी ज नां दतः तया विष्णु
या हे म मा कीणी ॥ ५७ ॥ ति ये सा ए व असति ससः परि जे
ए पुत्रा चि मा यां प्रत्यवस्थाप्यत ॥ ति ये नां व फणी जे
तः चं पा ऐ से ॥ ५८ ॥ तदिति ये नं ते सोः प्रसुति हो नां बाळ
का सी ए सा सि ॥ श्रावण व दि अ म वा से सीः प्रसुति हो
य ॥ ५९ ॥ त्रै से जालें शट ग मां सिः मग सा त वे वे के सि
सा सून ने कळ ह करणी तिसिः बाहेर असे घात ले ॥ ६० ॥
ति ये सी सा सु फणे चां डा कीणीः कै चि ठे विली हो तिस मज

(7)

लागोणीं॥ माझीया बाळापापीणीः संतांननाहीं तुज
करितां॥ ६१॥ ऐसें म्हणोनितियेसिः बाहेरघातलेपुरि
येसिं॥ मग ते रुदनाकरित अरं-न्यासिः चालिलीतयेवे
कीं॥ ६२॥ तेशें जाउनि अरं-न्यातः बैसली रुदनाकरित
तवतिये प्रसुजाली निप्रांतः रुचजाला॥ ६३॥ परितो म्
येचि पडीलाः चेतना नाहीतयाला॥ ऐसें कळीं नितिये
लाः मग बहुत शोक करितेथे॥ ६४॥ दुखें सज्जोवतें पाहा
तांः तवं समिप सरोवरें देखता॥ सस नारि बैसल्या तेशें
आचरति वोवसयासि॥ ६५॥ रत्नां बरें नेसलिया अस
तिः बरविद्या यावणे साळें कृतादीसति॥ तेशें पीढोरा ले
होनि मीतिः रुजा करिति शोड शोप चारें॥ ६६॥ ऐस्या
जळ देवता आचरतिः एवढ्या जनि रुजा करिति॥ तें व
पागेलीतया प्रतिः तव तेही ते आछा दिते

प६६

प६६

मगचं पातयांसि बोलतः हे कायतु मही असा कारत
 देखोन को आछाहीतः ते मजसांगा स्वाप्तीनि ॥६८॥ मगसा
 नारि बोलतित ये प्रतिः यावो वस्या नामपी ठोरा म्हणति ॥
 हे नारिं हीं आचरां वे ये थापीतिः सुलभपे ॥६९॥ आवा
 णवही अमा वास्यसीः पी ठोरा लेहा वाभीति सी ॥ सात
 आसरा सात भट भटणी यांतिः आणी खले हा विराहा
 टिपे ॥७०॥ दळन कोड न गुसळनः रंधन उतरडी अतिक
 रण ॥ आणी तेथे सात पुति ही जाणः आणी सी वाईलत्री
 देवतां लेहोवें ॥७१॥ मगत याचें करुणी रजनः आणी वा
 टि सिपर मान घालुन ॥ वाणद्यां वें पुत्राला गुणः सादरे
 पे ॥७२॥ आत को अति मातेने म्हणा वें वचनः तवें पुत्रे पा
 ठीसि म्हणाने मी च जाण ॥ मगत याचे हाति पाठ मोरे वद्या

(8)

विंवांनः मातेनें पै ॥७३॥ मगचं पाफुणे तयां प्रतिः श्राव
नवदी अमवासे सिमज होये प्रसुति ॥ ते मस्य बान् केंप
उतिः ऐसे जाले गर्भशर ॥७४॥ सातव्या सिप्रसुतिस
मयो जालाः तव सासुने वाहे दयातले मजला ॥ ते दुख
सां गीजे सें नाहीं कवनालाः ये कदे वोचि जाणे ॥७५॥
मग त्या नारि अत्रु वा दति ॥ व पे प्रतिरूपे णें बोलति
हं व्रत आचरये था स्थिति ॥ आवें करुणीयां ॥७६॥
बरवा पीठे राली हीणे ॥ सा सी उजा करुणी पाठी मोरे
बोपा णें ॥ वादी सपर मान द्या लु नि पुत्राकारणे ॥ आ
तको अति बोलीजे ॥७७॥ तव सच ये ति मी च अति फु
णो नः मग वडिला पुत्राचे हाति द्यावे वान ॥ ऐसें करि
ता व्रता लागोणः मग ये तिक पुत्र ॥७८॥ मग ते

१६७

१६७

परियेसिः करिति जाली तया वृत्तासि ॥ पुजन करणी पौ
 ठो-यासिः आकृति जाली प्रचा तया ॥ ७९ ॥ तव ते मृणे
 आतुको अतिः तव पुत्र आले मृणाति पीच अति ॥ मग
 स्या जेष्ट पुत्रा प्रतिः वा पात्री नीदि धले ॥ ८० ॥ हे से आ
 ले ते सात ही पुत्रः तव ते हर रोज जाली निर्भर ॥ मग स्या
 देवतांच चरणी ठेविले आर आनंदे करणी ॥ ८१ ॥ त
 व स्या अष्ट जाली या नारि मग ते गहा प्रति निधा
 ली अड करि ॥ सह पुत्र पति गारि येति जाली ॥ ८२ ॥
 ऐसी आली नीज गुहासिः तव हे ममा की निदे से सुखासि
 तव वंश लागलि चरणा सीः तिये चिये ॥ ८३ ॥ ते देखो
 णी यां बाळ केः आश्वीर्य मानी विशेश ॥ लोन उत्त
 र नियां को तु केः पुसति जाली ॥ ८४ ॥ हे मृणे चं पे प्रति

(१)

कोन देवो तुवां आर्चो लाभती ॥ आणी कोणा सीकेली
विणतिः काये अनुष्ठान आचरलीसी ॥ ८५ ॥ कैसे संतु
एकेलें देवालाः कोण देवो प्रसन्न जाला ॥ मगतिने क
थीलाः सकळ वृत्तांतु सप्त ॥ ८६ ॥ मी गेली येनगरा
बाहेर देसीः सरोवरा चिया निरासी ॥ तेथें जालें प्रसु
ति सीः प्रसन्न बाळक पडिलें ॥ ८७ ॥ मग मीं वृत्ति वेस
लीं येत दनाः ते दुखन संभव मना ॥ तव तेथें सात आ
ली या अंगणाः जकडे वतारें ॥ ८८ ॥ तव त्या आयर
तीव्रता सीः मी पुसति जाली येत येसी ॥ हा कोन वो व
सामज सीः सांगी जे वो ॥ ८९ ॥ आतिकातणा वरणी
विन विल्या कर जोडुनि ॥ सांसी लोटांगणे घालुनि
आर्त करुणी पुसीलें ॥ ९० ॥ मग त्या अस्सि सांगतः

५६८

५६८

यासिपीडोराऐसं मृणीजत॥ हे आचरतां पुन होये
 बहुतः संततिसंपतिअपार॥ ११॥ मग म्यां तयां धाधीलेः हे
 वृत्तमजद्या मृणालिलेः तवं तीही करविलेः मज वडुनि॥ १२॥
 मग त्या आरंभीलें वृत्तासिः पीडोरा लेले नियां भीतिसि॥ मग प्र
 संन केले तयां सिः शोड शो पचारिं पुजो जी॥ १३॥ मग परमा
 न नरुं जी वाटिः दुर्धेतु पें सी पुण वाहि॥ आ जी बे लो नियां सं
 कटिः आळविले पुत्रां सी॥ १४॥ ऐसं आचरलीं ये वृत्तासीः
 तवं ये बाळ के धां वत आली ये रि ये सिं॥ मग म्यां स्वह सं
 तयां सीः वानें दिधली॥ १५॥ जव मी पाहें पर तों जीः तवं त्या
 अहृ जाली या कामी नि॥ मग मी चालिली ये ते शुं जीः वा
 ल के घेउ नियां॥ १६॥ तरि आ जी खमी कां ही नेणे॥ त्या ज
 ल देव ता प्रसं न जाली या तु म च्या पुण्यां॥ हे वृत्त फळ ले
 तेणे गुणेः मृणउ जी चरणा लागली॥ १७॥ तव मृण

युधीक्षीरः देवावतुसां गीतिलें मणो हर ॥ याचित्रीया उद्या
 पण प्रकारः सांगीजो जी स्वामीया ॥ ५८ ॥ मग म्हणे याद्वरा
 णा आवण वदी अमवास्ये सीजा णा ॥ सातयु म्सांगा विस
 लक्षणः बहुत पुत्रवंतिया ॥ ५९ ॥ तयां वंश पात्रे द्याविः द्या
 त गोधुम आभरणे द्यालां विं ॥ आणी कंचुकीया बरविः ऐ
 सीं वा ने द्यां विंतयां सि ॥ ६० ॥ ऐहं व्रत ज्या आचरतिः सांवे
 संत तिसक्षये नाहीं संपत्ति ॥ ऐहं सांगो एतिया श्रीपतिः म
 ग दार के प्रतिणी घाला ॥ ६१ ॥ श्री कृष्ण दार के सी गेलाः मग
 धर्म निश्चीतरा हीला ॥ वैसं पाये पुज न्मेजयालाः ऐसी क
 था सांगतु से ॥ ६२ ॥ मग म्हणे वैसं पाये णः राया तु वां पीवोरा
 पुसीला जाणः तरि श्री कृष्ण धर्मा ला गुणः हे व्रत सांगीती
 लें ॥ ६३ ॥ हे व्रत ज्या आचरतिः तया सि होये संतति ॥ संपत्तिः

कल्पतरु॥

(10A)

१६

स्तवक

दुखव्याधाकैनेदखतिः मंगळहायेका॥४॥ हे कथापवि
शोतपुराणीः सांगीतली व्यासमुणी॥ ते श्रोतया ला गोणीः
सांगतुअसे॥५॥ आतां येथुंणी पुडतिः कथावैसंपायण
सांगे राया प्रति॥ ते परित्याविश्रोतिः फुणे कृष्णयाश्रव
ळी॥६॥ इति श्री कथा कल्पतरु॥ राहमस्तवके॥ दंडका
यपीठे रावत आचरणे॥ नाम गोडरो प्रसंगः॥१६॥ ॐ
वो विद्या॥१०६॥ श्री परमात्मने नमः॥ श्री कृष्णार्पण॥

श्री गणेशाय नमः॥ मंगळ फुले सुपतिः कां हां येक आठव
ले चिनी॥ तरि होळी काये प्रजळीतिः आणी माहा राव क

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com